

Memòria per a l'oblit (III)

II República, guerra, postguerra, i present.

(Continua del núm. anterior)

5. La devastació d'un poble.

Si analitzem l'evolució de la població a la localitat durant el segle XX, el 1900 hi havia 4.411 habitants, i el 1910 hi ha un augment amb 4.594 persones registrades. Als anys vint funcionaven diverses fàbriques, d'adobs minerals, sabó, aiguardents, teles, i rajoles, però la població va baixar a 4.090 habitants. Trenta anys després, el 1930 hi havia 3.592 habitants, 819 habitants menys que a principis de segle, degut sobretot a les migracions a les grans ciutats i a països com França i d'altres, per buscar millors treballs i oportunitats. També altres aspectes influïrien per aquesta important baixada de població, malalties, morts prematures, etc. Però la industrialització, o treballs temporals agrícoles, farien de reclamar migratori i afectarien a tot el territori, inclús a la població de les localitats més petites. Així i tot, la situació econòmica i social al poble en aquells anys era bona, inclús com va passar a principis de segle, haguera pogut pujar la població de nou en la dècada dels 40, si no hagués començat una guerra? Igualment si no hagués sigut eixe el cas, l'evolució de la població s'haguera pogut mantenir, si més no, uns anys més. Tot i que el fenomen de l'emigració dels pobles a les ciutats hagués existit igualment, aquest no hagués sigut possiblement tan rotund, ja que la postguerra no hauria aïllat d'una manera tant contundent les zones rurals del desenvolupament que estaven aconseguint les ciutats. A més, la població migrant no s'hauria vist afectada

per factors tant descarnadors socialment, com els que es van viure majoritàriament un cop acabada la guerra per a moltes famílies.

La baixada més accelerada i dramàtica en població, béns socials, culturals i econòmics es veurà marcada bàsicament per l'arribada de la Guerra Civil i la primera part de la postguerra. Així, l'evacuació de tota la població l'abril del 1938 cap a l'Horta Valenciana, i l'atac indiscriminat de les tropes franquistes durant més de 45 dies a la localitat, destrossarien pràcticament tot el nucli antic del poble,

“La població disminueix durant la postguerra i les dècades posteriors.”

“Les baixades de població són ocasionades per motius de guerra, postguerra, repressió, exili, fam, pobresa, manca de feina i perspectives de futur.”

i marcarien ja un camí irreversible a la localitat.

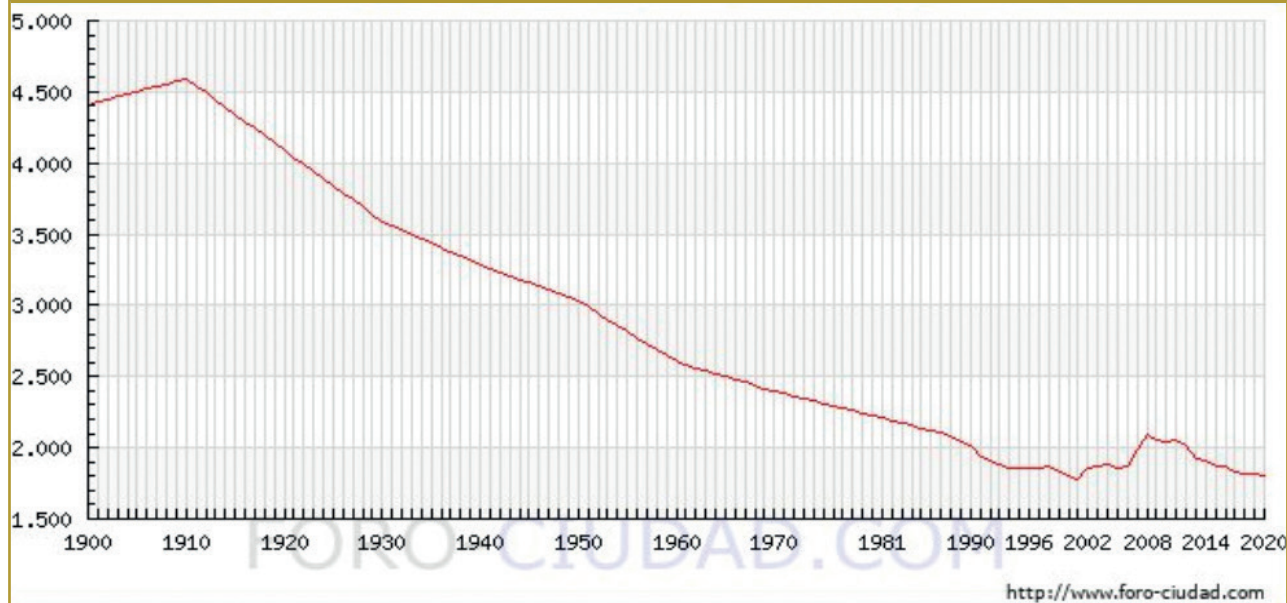
Detectem doncs unes baixades de població molt marcades en uns anys concrets que agafaran un ritme pràcticament irreversible en les dècades posteriors. Així, després de la guerra, el 1940 la població baixa a 3.286 habitants, 300 persones menys, aproximadament. Onze anys després de la guerra, el 1950, la població continua baixant, i quedaria en 3.030 habitants, uns 200 habitants menys, aproximadament. La dinàmica seguiria igual, i la població registrada vint anys després de la dècada dels anys 30 ja ha disminuït un total de 562 persones al poble. Trenta anys després de la dècada dels anys 30, el 1960, hi ha registrats 2.603 habitants, quasi 1000 habitants menys

Totes aquestes baixades de la població són ocasionades principalment per motius de guerra, postguerra, repressió, exili, fam, pobresa, manca de feina i perspectives de futur, malalties que ocasionaren morts, i migracions, durant anys molt durs per la majoria de la població.

A les Coves de Vinromà mai més tornaria a augmentar la població per aquests i altres aspectes socioeconòmics, com les fortes gelades de l'any 1946 i 1956, per un territori que principalment vivia de l'agricultura i la ramaderia. D'aquesta manera la població es va veure novament obligada a marxar, encara amb més motius.

En un període de 50 anys (1910-1960), on la població de Les Coves baixa 2000 habitants, hi ha 15 anys que s'emmarquen en el meridià d'aquest mig segle, en forma d'una Guerra Civil, i una primera etapa de postguerra molt dura. Aquestos 15 anys aproximadament, van condicionar en certa manera

LES COVES DE VINROMÀ. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'HABITANTS

l'evolució natural de la població, conjuntament amb altres factors socioeconòmics de l'època, per iniciar ja una tendència a la baixa constant.

D'aquesta manera la quantitat poblacional de 1960 va costar mantenir-se molt el 20 anys vinents, tot i ser l'última etapa franquista, amb la posterior transició a la democràcia. Tal és el cas, que durant tot aquest període fins als anys 90, la població ja no va tornar a augmentar, sinó més aviat al contrari. Per començar a estar sota els 2000 habitants a partir de l'any 1991 fins l'actualitat, pràcticament.

Estudis demostren que en llocs afectats per la guerra, l'impacte de la batalla impedeix que es refaci ja la vida socioeconòmica, cultural i política originària, i la població disminueix considerablement durant la postguerra i les dècades posteriors. Processos que es repetirien per moltes parts de la geografia espanyola, i que anirien acompanyats d'una repressió il·limitada del règim, i una l'hostilitat dels guanyadors envers els derrotats, la qual facilitaria l'emigració, fent créixer el ressentiment i la desesperança. Tot això sumat a la destrucció d'habitatges, propietats i infraestructures, va fer que de manera proporcional certes regions, comarques, i

“Als anys 90 començaren a venir exsoldats, ja grans, que havien lluitat a les muntanyes pegades al poble.”

“No hi ha fosses comunes, o millor dit, n'està el terme ple, però malauradament és impossible saber on.”

pobles, tardassen molts anys en recuperar-se comparativament als temps d'abans del conflicte bèl·lic, inclús en alguns casos, això ha sigut impossible d'aconseguir comparant-lo en l'època actual. És a dir, el dia d'avui, hi ha territoris que encara no s'han recuperat sociològicament

parlant, d'aquells anys. Trobaríem els exemples en comarques com Terra Alta i la Ribera d'Ebre, afectades per la Batalla de l'Ebre, les quals tenen una renda més baixa de tota Catalunya. (Cervelló, 2008 : 79). Cal fer-ho constar i recordar. Les Coves de Vinromà és també, en certa manera, un d'aquests territoris, afectat en aquest cas per la Batalla de Llevant.

6. Recerques familiars inacabades.

Hi ha testimonis del personal laboral de l'Ajuntament de les Coves, que recorden quan als anys 90 començaren a venir exsoldats, ja grans, que havien lluitat a les muntanyes pegades al poble, o familiars d'aquests soldats que van caure en els durs combats a la Cota 300. “Venien a fer saber que ja van estar a aquest poble, però en un altre temps”. El record de la guerra en les muntanyes del poble era latent i traumàtic per aquestes persones que ho van viure en primera persona, sens dubte, però també en els familiars que no van poder saber res més del seu avi, oncle, pare, germà,... només que estava enterrat en algun lloc del camp de batalla que va albergar el terme de Les Coves el 1938. Actualment, en data d'abril del 2021 continuen

arribant correus a l'Ajuntament de Les Coves de familiars que volen consultar si hi ha alguna fossa o quede constància de la ubicació del seu familiar en concret, mort al camp de batalla, a les muntanyes pròximes al poble.

El GRMH Les Coves de Vinromà, gràcies a les últimes peticions familiars rebudes a l'Ajuntament de Les Coves, per consultar al registre de defuncions, ha tingut constància de dos famílies que actualment busquen les restes dels seus familiars que van combatre al terme. Concretament es tracta de dos soldats republicans morts en el camp de batalla l'any 1938. Un d'ells roman enterrat encara en les muntanyes molt a prop del poble.

- Antonio Blanquer Miralles. (27/07/1916 – 15/05/1938) Natural d'Alcoi. El 15 d'agost de 1937 s'incorpora a l'Exèrcit Popular de la República, sortint des d'Alacant a Jaén el 10 de setembre de 1937. El 18 d'abril de 1938 es traslladat a Castelló, per a frenar l'avanç franquista cap a la capital de la Plana. En la fitxa militar apareix com a desaparegut a Les Coves de Vinromà, però consta com a mort a causa de ferides produïdes per acció de guerra durant la retirada de Nules cap a València, el 15 de maig. Va ser enterrat en el mateix lloc

con va morir, a pocs kilòmetres de Nules. Estava enquadrat en la 4ª companyia del 2° batalló, 314, de la 79 Brigada Mixta. La seva neboda-neta, Ana Gisbert de Elio, continua la recerca del seu familiar, i va estar fent consultes i aportant noves informacions al GRMH Les Coves al gener, febrer i octubre de 2021.

- Manuel Aguado Serrano (06/07/1902 – 27/04/1938). Natural de Chauchina, Granada. Mor amb 36 anys el 27 d'abril del 1938 per ferides rebudes en acció de guerra, possiblement per la zona del Mas de Pedra Seca, o Mas del Tirijà, segons les consultes fetes pel seu besnét, Francisco Javier Ramos Aguado, a un investigador d'Alcalá de Xivert, mitjançant l'Ajuntament de la localitat. Possiblement fos José Vicente Moya Julve, autor del llibre *Alcalá de Xivert. Revolució, guerra, i represió 1936 -1948*.

El seu besnét, ens aporta més informació sobre Manuel Aguado: *"Sabemos que estaba en la 79 Brigada Mixta y que murió cuando iba en caballo por una bala perdida, así lo comunicó un compañero que iba con él, a su mujer. Además le ofreció llevarla a enseñarle el sitio dónde estaba enterrado, pero ella por miedo y falta de medios económicos no quiso ir. Se había quedado viuda*

y sola con tres hijos pequeños"

Segons noves investigacions, hi ha l'hipòtesis sobre la possible relació d'un crani trobat per la zona del Mas del Tirijà fa anys, que encara es conserva, amb les restes humanes de Manuel Aguado Serrano, que possiblement està enterrat per eixa mateixa ubicació. També pot ser probable que les restes siguin d'algun altre dels centenars de soldat enterrats que hi ha per la zona sense localitzar.

La localització del crani ja s'ha donat a conèixer a l'equip d'arqueologia forense ArqueoAntro. I el seu besnét ja fa mesos que va entregar la mostra d'ADN del fill de Manuel Aguado Serrano de 91 anys, a ArqueoAntro.

Francisco Javier continua la recerca del seu familiar, i va estar fent també consultes al GRMH Les Coves durant els mesos d'abril, juliol i octubre de 2021.

La complexitat d'aquestes recerques per trobar les restes familiars en el camp de batalla, està condicionada per una realitat històrica que marcaria de forma traumàtica a milers de famílies de tot el territori, ja que no podrien de cap manera recuperar les restes dels seus familiars per donar-los un enterrament digne. Aquesta realitat històrica a la qual ens referim és causada per una pràctica general un cop acabada la guerra, que explica de forma molt clara un veí del poble: *"Un cop van arribar les tropes franquistes, després de trencar el front republicà, només van recuperar els cossos dels seus soldats, els altres els van deixar al camp de batalla. La gent del poble i masos, en tornar d'on s'havien refugiat van fer d'enterradors. No hi ha fosses comunes, o millor dit, està el terme ple, però malauradament impossible saber on."*

(Continuarà en el proper número)

■ **Javi Bueso Boira**
Grup per la Recerca de la Memòria Històrica Les Coves de Vinromà
 gruprepercahistoricalescoves@gmail.com